

Sovyet Edebiyatı İlkelerinin Modern Altay Edebiyatına Yansımaları: İlk Altay Romanı *Arina*

İbrahim Dilek*

Özet

Sovyet edebiyatı, sadece bir Rus edebiyatı değil, eski SSCB'yi oluşturan bütün etnik unsurların ortaya koydukları bir edebiyattır. Bu edebiyat, sanatkârın yaratıcılığını belli sınırlar içerisinde tutması ve fayda prensibini esas almasıyla dikkat çeker. Modern Altay edebiyatı 19. yüzyılın ikinci yarısında teşekkül etmiş ve en önemli eserlerini de Sovyet Devrimi'nden sonra vermiştir. Modern Altay edebiyatının ilk romanı olarak kabul edilen *Arina*, Sovyet edebiyatının temel özellikleri esasında yazılmış bir eserdir. Bu çalışmada, Sovyet edebiyatı ilkelerinin *Arina* romanında nasıl ele alınıp işlendiği üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler

Altay edebiyatı, Sovyet edebiyatı, sosyalist realizm, roman.

1. Lazar Vasilyeviç KOKIŞEV

Nazım ve nesir sahasında yazdığı eserlerle modern Altay edebiyatının gelişmesine büyük katkılar sağlayan ve modern Altay edebiyatının kurucu neslinden sonraki edebiyatçılar arasında yer alan Lazar Vasilyeviç Kokişev, 20 Ekim 1933 tarihinde Şebalin'e bağlı Kamlak (Kumşulu) köyünde dünyaya gelmiştir (hayatı ve eserleri hakkında daha fazla bilgi için bk. Adarov 1983, Dilek 1998). Annesi 1910 doğumlu Arina Sanalovna, babası ise 1913 doğumlu Vasily Konstantinoviç'tir. 1942 yılında dördüncü sınıfı

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü / Ankara
idilek@gazi.edu.tr

bitirdikten sonra ailesinin maddi imkânları el vermediği için eğitimine bir süre ara veren Kokışev, orta öğrenimini ancak 1950 yılında tamamlayabilmiştir. 1952 yılında bölgesel millî okulu bitiren Kokışev, aynı yıl Moskova'da Gorki Edebiyat Enstitüsü'ne kaydolmuştur. Enstitüdeki eğitim yıllarında ilk şiirleri Rusça olarak yayımlanmış ve *Altın Köl* adlı antolojisi basılmıştır (1956). Yazar, Tuba Kişi boyuna mensup birisinin başından geçen olayları hicivli ve komik tarzda anlattığı *Tuba* adlı eserini Moskova'da yaşadığı yıllarda kaleme almışsa da bu eser ancak 1958 yılında basılabilmiştir. Kokışev, 1957 yılında Moskova'daki eğitimini tamamlayarak Dağlık Altay'a dönmüştür.

Kokışev, 1957-1962 yılları arasında Devlet Basımevi'nde redaktör olarak çalışmış, bu görevi sırasında modern Altay edebiyatına önemli hizmetler yapmıştır. 1962 yılından itibaren ise Dağlık Altay Yazarlar Birliği'nin kâtipliğine atanmıştır. Bir ara *Altaydın Çolmonı* gazetesinde de çalışan yazar, 1956 yılından itibaren *Altın Köl*, *Tuba*, *Kızıl Çeçek*, *Tuştaşar*, *Sanaalar*, *Adalar Tüjelet*, *Col* ve *Ekinçi Cürüm* adlı şiir kitaplarını, *Arina*, *Çöldördin Çeçegi* ve *Meçin Cıldıs* adlı romanlarını, *Tuulardan Kelgen Baldar* adlı uzun hikâyesini ve *Kurçıyak* adlı hikâye kitabını yayımlamıştır.

7 Mayıs 1975 tarihinde ölen Kokışev, edebiyatın yanı sıra karikatür, resim ve müzikle de ilgilenmiştir. Kırk iki yıllık kısa ömrüne birçok eser sığdıran Kokışev, asıl ününü yazdığı romanlarla kazanmıştır. Modern Altay edebiyatında türünün ilk örneği olarak kabul edilen *Arina*'da yazar, 1918-1944 yılları arasında Dağlık Altay'da gelişen olayları romanın kadın kahramanı Arina'nın hayatını merkez alarak işlemiştir. Kokışev, bir diğer romanı olan *Çöldördin Çeçegi'nde* ise *Arina*'dan sonraki nesli temsil eden ve kolhozda çobanlık yapan Cergeley adlı bir genç kızın hayatı etrafında II. Dünya Savaşı'ndan sonra gelişen olayları anlatmıştır. Bu romanlar 1980 yılında *Altaydın Kıstarı* adıyla tek cilt halinde yayımlanmıştır.

Yazarın, hayatı neşeli ve komik yanlarıyla görme anlayışı daha çok *Tuba* adlı eserinde kendini gösterir. Bununla birlikte *Tumantık Arkit* gibi komedi tarzındaki kısa piyesleri de onun mizah anlayışının örnekleridir. Ömrünün son yıllarında mizah tarzından uzaklaşan Kokışev, daha derin anlamlı eserler kaleme almıştır.

Kokışev, Kırgızistan, Kazakistan, Yakutistan, Osetya, Letonya, Ukrayna, Buryatya, Romanya ve Küba'da bulunmuştur. Gezip gördüğü bu yerler onun eserlerine yansımıştır. Romen şairi Mihail Eminesko için 1962 yılında Bükreş'te kaleme aldığı *Mihail Eminesko*, Kübalı bir çocuğu anlattığı

Enriko ve Kübalı bir anneyi tasvir ettiği *Kubinskiy Ene* adlı şiirleri bunlardan birkaçıdır. Nesir tarzında yazdığı eserlerde daha çok millî unsurları işleyen yazar, şiirlerinde ise genellikle evrensel bir yaklaşım tarzı sergiler. Kokişev'in hem nesir hem de nazım sahasında yazdığı eserleri üç önemli merkeze sahiptir: Birincisi Sosyalist ideoloji, ikincisi anayurt sevgisi, üçüncüsü ise dünyaya ve bilhassa Sosyalist ülkelere karşı ideolojik bakış açıdır.

2. Arina

2.1. Şekil ve Üslup Özellikleri

Modern Altay edebiyatının ilk romanı olan *Arina*'yı Kokişev, 1954-1958 yılları arasında yazmıştır. Eser, 1968 ve 1980 yıllarında olmak üzere iki kez basılmıştır. Roman, Rusça, yanında Kazak ve Tuva Türkçesine de çevrilmiştir. Kokişev, eserinde 1918-1944 yılları arasındaki Dağlık Altay'daki hayatı, romanın kadın kahramanı Arina eksenli işlemiştir. Bu yönüyle eser, Dağlık Altay'da Sosyalist sistemin kuruluşunu ve bu kuruluş sırasında yaşanan iç karışıklıkları, Aklar ve Kızıllar çatışmasını, kolhozların açılmasıyla kolektif hayata geçişi ve II. Dünya Savaşı yıllarında yaşananları konu edinir. Kokişev'in annesinin adının Arina olması, romanda Arina'nın çocuğu Kara'yı 1933 yılında doğurması ve bu tarihin Kokişev'in doğum tarihiyle aynı olması, yazarın belli ölçüde annesinin hayatını romanlaştırdığı izlenimini uyandırmakla birlikte eserinde daha çok kendi hayat tecrübelerini ve gözlemlerini yansıttığı söylenebilir. Nitekim Kokişev, 1954 yılında yazdığı *Arina* adlı iki bölümden oluşan şiirinde annesine duyduğu hislerini ve annesinin kendisinden beklentilerini Moskova'da edebiyat eğitimi gören Altaylı bir gencin (kendisinin) dilinden şiirleştirmiştir (Kokişev 1983: 38-41). Bu yönüyle şiir âdeta *Arina* romanının devamı niteliğindedir.

Arina romanı, Arina'nın dördüncü çocuğunu doğurduğu günün akşamı 15 yaşındayken yaşadığı kaçırılma hikâyesini hatırlamasıyla başlar. 1944 yılına kadar geçen süre içindeki olaylar kronolojik olarak verilmiştir. Bu yönüyle eserde *flashback* (geriye dönüş) tekniği kullanılmıştır. *Arina* romanında anlatıcı, olayların dışında ve üstündedir. Roman, her şeyi bilen, gören durumundaki yazar-anlatıcı tarafından aktarılmaktadır. Yani eserde tüm olaylar hakim bakış açısıyla sunulmaktadır.

Arina romanı, üç bölüm ve bu bölümlere ait alt başlıklardan müteşekkildir. Bölümlerin her biri *bölük* başlıklarının her biri de *bajalık* olarak adlandırılmıştır. *Baştapkı Bölük* (Birinci Bölüm) 16, *Ekinçi Bölük* (İkinci Bölüm)

17, *Üçinçi Bölük* (Üçüncü bölüm) ise 5 *bajalıktan* (başlıktan) oluşmaktadır. Bu bölümlerin ana konuları şu şekildedir:

İlk bölümde *Arina*'nın 15 yaşındayken kaçırıldığı günden itibaren II. Dünya Savaşı'nın başladığı 1939 yılına kadar geçen zaman -Odoy'un trenle cepheye gittiği güne kadar- anlatılır. Bu bölümün ana konuları Aklar ve Kızıllar arasındaki iç savaş, Sosyalist sistemin kurulması ve kolhozların açılmasıdır. İkinci bölümde Odoy'un savaşa katıldığı cephenin tasviri ve onun savaşta yaralanmasının anlatımıyla başlar, *Cañı Col* "Yeni Yol" kolhozunda gittikçe kötüleşen hayatın tasviri yapılır. Kolhoza Pavlov adında Leningrad'dan bir yönetici gelir. Bölüm, Pavlov'un, eşinin ve çocuğunun ölüm haberini almasıyla biter. Pavlov'un Leningrad'a dönüş hazırlıklarıyla başlayan üçüncü bölüm, savaşın bitmesiyle sona erer.

2.2. Karakterler

Eserin ana kahramanı Arina'dır. Romandaki diğer bütün şahıslar onun hayatı etrafında tasvir edilirler. Eserde, başta Arina olmak üzere şahıslar kadrosuyla ilgili olarak fiziki ve psikolojik tasvirler hemen hemen hiç yapılmamıştır. Bu sebeple okuyucu kahramanların görünüşleri, iç dünyaları ve hepsinden önemlisi olaylara bakış açılarına dair çok az bilgi edinir. Bu kahramanlar eserde genel olarak bir anlayışın sembolü olarak takdim edilirler.

2.3. Özet

Arina, dördüncü çocuğunu doğurduğu günün akşamı gökyüzündeki ayı seyrederek 15 yaşından itibaren o güne kadar yaşadıklarını hatırlar. İlk hatırladığı anısı babasının köyde yaptığı evdir. Babası, Ruslardan ev yapmayı öğrenen ve köyde iki odalı evi yapan ilk kişidir. Bu yaşlarında Arina'ya köyün yoksul gençlerinden Odoy âşıktır. Fakat Arina, bir gece köydeki eğlencelerin birinden dönerken başka köyden Tuytak adlı bir delikanlı tarafından kaçırlılır.

Arina kaçırılıp götürüldüğü köyde 12 gün boyunca hasta yatar. Bu süre boyunca Altaylı kadınlardan duyduğu "Curtka bargan bala curtında artatan" (Evlenen genç kız evlendiği evde kalır) atasözü kulaklarında yankılanıp durur. Ayrıca hastalığı boyunca düşünde hep babasının gelerek onu evlerine geri götürdüğünü görür. Nihayet günler sonra Arina'nın köyünden birkaç kişi onun kaçırıldığı eve gelir. Onlar, Arina'nın yaşadığı köyü partizanların bastığını, bütün evlerin kapısına kızıl bez bağladıklarını, atların hepsini aldıklarını, Arina'nın babasının Kızıllarla birlikte gittiğini, annesinin ise kızının kaçırıldığı yerde kalmasına rıza gösterdiğini söylerler.

Arina bunlara inanmak istemese de çaresizdir. Fakat bir akşam kaçmayı başarır.

Kaçtıktan iki gün sonra Arina kendi evine ulaşır. Fakat, evi dahil her yer korkunç bir sessizlik içindedir, köyde hiç kimse yoktur. Arina geceyi köyün dışındaki ormanda geçirir. Sabah Odoy'un babası Karamay'ı görür. Karamay, Arina'yı kendi evine götürür. Geceyi bu evde geçiren Arina, annesinin bulunduğu Caan-Tayga adlı yere gider. Burada annesini ve Odoy'u görür. Annesi Arina'nın kaçıp gelmesine sevinmemiştir. Altay geleneğini bozduğunu söyleyerek kızına kızar. Arina burada yaşamaya başlar. Bu arada Akların elinden kaçıp yolda hastalanan birçok kişiye (Kızıla) evini açıp, onları misafir eder. Hastalıklarını iyileştirmeye çalışır ve onlardan iç savaş hakkında bilgiler alır.

Kışa doğru hastalanan Arina'yı geri götürmek için bir gece yarısı onu kaçırarak gençle babası gelir. Fakat saklanan Arina'yı bulamayıp geri dönerler. Bu olaydan dört gün sonra Arina'nın annesi ölür. Genç kız kışı komşularının evinde geçirir. Baharda ise babası geri döner.

Arina'nın geçmişte unutamadığı olaylardan birisi de Tuulu Altay'da kolhozların kurulmasıdır. O zamanlar Rusya'yı Moğolistan'a bağlayan asfalt yol çalışmalarının başladığı yıllardır. Bu arada Arina, Odoy ile evlenmiş ve ondan bir kızı olmuştur. Çocuğa Çeçek adını verirler. Kolhoz, Odoy'u eğitim için şehre gönderir. Arina ise kolhozda açılan okula kaydolar. Kolhozdaki okula eğitimi olmayan herkes işten sonra devam etmek zorundadır. Arina gündüz kolhozun merasında çalışıp gece de çocuğunu kaynanasına bırakarak bu okula devam eder. O, uzun yıllardır beklediği rahatı ve huzuru bu kolhozda bulur. Fakat diğer taraftan babasının Kulak¹ olduğuna dair iftiralar çıkmaya başlamıştır. Kayınbabası Karamay da bu sıralarda ölür. Arina, içine dönük yaşamaya başlar.

Yaz mevsiminde kocası köye döner. Odoy, Caylu içindeki en tahsilli kişi olmuştur. Bir süre sonra Odoy ve Arina bir Rus köyüne taşınırlar. Bu yeni köyde Arina yine kolhozda çalışmaya başlar. Onun kolhozdaki görevi buzağıları otlatmaktır. Fakat yaptığı işlerin yanında o, Ruslardan dans etmeyi, dikiş dikmeyi ve Rus türkülerini öğrenir. Diğer taraftan Odoy ise tahsiline devam etmektedir. Bu arada Arina bir erkek çocuğu doğurur. Adını Kara koyarlar. Şehirdeki eşinden uzun süre haber alamayan Arina, Odoy'u görmek için şehre gittiğinde onu başka bir kadınla birlikte görür. Bu olaydan sonra onun hayatı değişir. Odoy, başka bir kadınla evlenir. Arina ka-

bul etmese Odoy ailesine yardım etmek ister. Arina kendi köyü olan Caylu'ya geri döner.

Sonraki zamanlarda Odoy, Arina'ya bir mektup yazarak evlendiği eşinden ayrıldığını, yaptıklarına pişman olduğunu ifade eder. II. Dünya Savaşı başlar. 1939 yılında Odoy cepheye gider. Bu tarihte Arina'nın kızı Çeçek dokuz, oğlu Kara altı, evlilik dışı bir ilişkiden doğan oğlu ise iki yaşındadır. Kara büyüyüp çobanlık yapmaya başlar. Eserin bundan sonraki bölümü *Cañı Col* "Yeni Yol" kolhozu etrafında kolhoz hayatının tasvirine ve II. Dünya Savaşı'na ayrılmıştır. *Cañı Col* kolhozunda elli yaşın altındaki bütün erkekler cepheye gönderilir.

Kolhoz ve elbette bütün bir Dağlık Altay, derin bir sessizliğe, sahipsizliğe ve umutsuzluğa gömülür. Artık hayatın bütün yükü yaşlıların, kadınların ve çocukların omzundadır. Savaşa dair tasvirler eserde Odoy'un katıldığı cephe anlatılarak yapılır. Kolхозlarda ise yoksulluk had safhadadır. Bazen kibritin bile bulunmadığı günler yaşanır. Bu zamanların en trajik olayı ise; bir kış günü Arina'nın biriktirdiği derilerin karşılığında başka bir köyden patates alıp döndüğünde yaşanır. Kızağı çeken at açlıktan ve yorgunluktan yere devrilir. Kara, kızığın altında kalır. Arina ve Kara, dağ başında hayatta kalma mücadelesi verirlerken Arina'nın Rus köyünden arkadaşı olan Evdokiya İvanovna onları kurtarır. Yolda Arina, kolhoza yönetici olarak atanan Pavlov'la karşılaşır. Pavlov, eski yönetici Kuraç'ı yaptığı yolsuzluklardan dolayı hapishaneye attırır. Kuraçı diğer mahkûmlarla cepheye götürülürken kaçır.

Kolhozda yoksulluk had safhadadır. Kara ise büyümüştür. Bir taraftan kolhoz işlerinde çalışırken diğer taraftan kolhozdaki okula devam eder. Kolhoz öğretmeni Tatyana Tovorevna onunla ilgilenir. Kara, kolhozda yapılan toplantılarda insanlara Puşkin ve Turgenyev gibi yazarlardan nesir parçaları ve şiirler okur. Arina ise bütün yoksulluğuna rağmen şehirde tanıdığı öksüz bir Rus çocuğunu evlat edinir.

Pavlov, çocuğunun kendisine çektiği telgraftan Leningdad'daki evine bomba düştüğü ve bir çocuğuyla karısının öldüğü haberini alır. Telgrafi çeken çocuğu ise bir ayağını kaybetmiştir. Bunun üzerine Pavlov, Leningrad'a gitmek için kolhozdan ayrılır. Onun ayrılışından iki gün sonra gece Kuraçı kolhoza gelerek, Pavlov'un gittiğinden habersiz onun evini ateşe verir. Polis Kuraçı'nın peşine düşerek onu yakalar. Kuraçı hapsedildiği yerden kaçmayı başarsa da vurularak ölür. Pavlov'un gidişine en çok üzülen kişi ona uzaktan bir aşkla bağlı olan kolhoz öğretmeni Tatyana

Tovorevna'dır. Tovorevna bölge yönetiminden, başka bir yere tayinini istese de bu isteği kabul edilmez. Tovorevna henüz şehirden ayrılmamış olan Pavlov'u kaldığı otelde bulur. Onu kalması için ikna etmeye çalışsa da başarılı olamaz.

Kolhozda hayat düzelmeye başlar. Savaş biter. Arına savaşta tek ayağını kaybeden Odoy'a sevgi ve merhametle bakar. Artık onlar için yeni bir hayat başlayacaktır.

3. Arina'da Sovyet Edebiyatının Özellikleri

Eski Sovyetler Birliği, siyasî sistemiyle, idare biçimiyle, - kültür politikasından eğitimine, üretiminden estetiğine – idaresi altında bulunan topraklar üzerinde bir hakimiyet ve üstünlük yaratmayı amaçlamış ve büyük ölçüde de bu hedefinde başarılı olmuştu (Naskali 1996: 54). Bu hedefe ulaşmada kullandığı araçlardan birisi ise edebiyat olmuştu. İlk örnekleri 20. yüzyılın başlarında verilmeye başlanan fakat asıl eserleri 1917'den sonra yazılan Sovyet edebiyatı, Sosyalist realizmi esas alan bir parti edebiyatıdır. Sosyalist realizm, edebiyat ve ideoloji arasında denge bulma çabasıdır. Bunun için edebiyatı ideoloji haline getirmek veya ideolojiyi edebiyat şekline sokmak gerekmiştir (Tagızade 2006: 8). Zelinskiy'e göre, Komünist Parti, edebiyatı her merhalede yönlendiren ana unsurdur ve Sovyet edebiyatı, 1917 Ekim Devrimi'nden doğmuştur. Devrimin imajlarının, düşüncelerinin, türkülerinin, devrimin kendisinin sesidir. Bu edebiyatın temelleri işçilerin ve köylülerin başarıları, Lenin'in, komünist toplumun kuruluşu konusundaki fikirlerinin zaferiyle atılmıştır. Bunun için, Ekim Devrimi'nin fikirlerini, ve sadece fikirlerini değil, yeni toplumun oluşma sürecini anlamak zorunludur. Nihayet, edebiyatın gelişmesi için can alıcı önemde bir nokta vardır: Bu, yeni devletin kuruluşu ve pekişmesi, parti yönetimi ve devletin edebî hayatın akışı üzerindeki etkisidir (Zelinskiy 1978: 15-16). Edebiyatın gelişmesinin her aşamasında, Komünist Partisi, tüm edebî süreci biçimlendiren temel faktörlerden biri olarak işe karışır (Zelinskiy 1978: 55). Şeklen millî, fakat ruhen Sosyalist olan bu edebiyatın amacı geniş kitleleri etkileyerek halkın iradesini, duygu ve düşüncelerini bir merkezde, yani Sovyet ideolojisi üzerinde toplamaktır. Sovyet edebiyatının ideolojik mahiyeti Leninci-Stalinci Bolşevik Partisi'nin dünya görüşünden ibarettir (Karakaş 2008: 462). Kendi dünya görüşünü halka benimsetmek için edebiyatı bir vasıta olarak gören Sosyalist rejim bu hususta bazı konuları işlemeleri için şair ve yazarlara telkinde bulunmuştur. Fakat bu telkinin sınırlama, yönlendirme ve kontrol altına alma boyutlarına ulaşması, Rus sembolizminin en güçlü kalemlerinden olan Blok tarafından bile

“Bolşevikler şiir yazmaya engel olmuyorlar, onlar şairin kendisini, sanatının ritmini duyan ve sanatın özünü kendi içinde barındıran bir sanatçı olarak hissetmesini engelliyorlar” sözleriyle eleştirilmiştir (Tagızade 2006: 13-14). Lenin ve Stalin başta olmak üzere yöneticilere övgü, Ekim devrimine ve Sosyalist sisteme övgü, sistem karşıtlarının haksızlığının ortaya konması, kolhoz ve sovhozlardaki hayatı üstün hayat tarzı göstermek suretiyle kolektif hayat tarzını teşvik, kadınları iş ve sosyal hayata davet ve bilhassa kırsalda kadın haklarının verilmesi, II. Dünya Savaşı, sanayileşme ve emeğin kutsallığı, şehirleşme ve Rusların medeniyet getirici bir unsur olarak takdimi gibi konular Sovyet edebiyatının temel konuları olmuştur. Modern Altay edebiyatında da bu konuların hemen tamamı işlenmiştir (Dilek 1998: 451-483). Sovyet edebiyatı, aynı zamanda 70’den fazla dilin konuşulup yazıldığı eski SSCB coğrafyasının edebiyatıdır. Bu yönüyle Sovyet edebiyatı, değişik dil ve kültür ortamlarında yaşayan insanların belli ilkeler etrafında oluşturdukları ortak bir edebiyat olarak dikkat çeker. Zelinskiy’nin de işaret ettiği üzere eski SSCB, yarı göçebe-yarı uygar bu ülkede hâlâ Şamanlara inanan halklarla teorileri Avrupa’da olaylar yaratan aydınlar yan yana yaşamaktadır (Zelinskiy 1978: 47). Bu çalışmada incelenmeye çalışılan *Arina* romanı, eski SSCB’de Şamanlara inanan Altay Türklerinin modern edebiyatının ilk romanıdır. *Arina* romanında görülen Sovyet edebiyatı özelliklerini şöyle açabiliriz:

3.1. 1917-1918 Yıllarındaki İç Karışıklık Dönemi

Romanda bu dönem anlatılırken sosyalist sistem karşıtı olan *Aklar* ve sosyalist sistem taraftarı olan *Kızıklar* ayrımı yapılmıştır. Bu ayrım romanın başlangıcında *Arina*’nın kaçırıldığı köyden kendi köyüne döndüğü sırada anlatılır. Yazar bu durumu *Arina*’nın sevdiği genç olan *Odoy*’un babası vasıtasıyla şu cümlelerle dile getirir:

Oo, âh, âh! Kıyametin gelişi bu herhalde... Küçük çocukların hayatı sönüp gitmiş, kıyamet geldi galiba. Oo, âh, âh!... Oo, vah! Önceleri büyükler bütün Altay’a ateş düşecek, bütün halklara felaket incek derlerdi, şimdi hepsi gerçekleşti... Oo, vah, vah kamçı gövdeli Altay kana gömülecek, kan döken kara halk lânetlenip hepsi yok olacak... Sonunda böyle olacak.²

Doksan dokuz yaşındaki *Karamay*’ın bu cümleleri Altay’ın o yıllarda yaşadığı iç mücadeleyi özetler niteliklidir. *Karamay*, Altay’daki iç karışıklığı kıyametin gelişi, Altay’ın ve bütün milletlerin sonu olarak yorumlar.

Karamay'la birlikte onun evine giden Arina, Karamay'ın eşi Çorgoş'la sohbet eder. O günkü Altay'ın durumunu Çorgoş ise şu cümlelerle dile getirir:

Âah, yavrum, bizim yurdumuz korkunç bir zamanı yaşıyor. Altay üstündeki halk aklar ve kızillar olarak ikiye bölündü, sonu olmayan felaket geldi, uçsuz karışıklık oldu. Yaz başlarken, Caylu'ya başı sonu görünmez Kızıl ordu geldi, Caylu'da yaşayan Altaylıların hepsi kızillara katılıp, evlerine kızıl bez parçası bağladılar. Atlı olanlar atlarına binip hepsi Kızillara katıldı, baban da onlarla birlikte gitti. Kalan çoluk çocuğu ise aklar gelerek yok ettiler, bizim ikimizi de sürdüler. İnsanların geri kalanı çoluk çocuklarıyla, hayvanlarıyla ormana sığındılar. Biz ikimiz kapımıza Aklar geldiğinde ak bez, Kızillar geldiğindeyse kızıl bez bağlıyoruz. Böylece hayatta kalabildik.³

Çorgoş'un dilinden halkın Aklar ve Kızillar olarak ikiye bölünmüşlüğü anlatılır. Fakat Çorgoş'un ifade tarzı ve seçtiği kelimeler halkın Kızilları tercih ettiği yönündedir. Arina, Aklar ve Kızillardan kaçan insanların arasında yaşamaya başladığı zaman içinde Kızillar, halkın içine gelerek yorgun atlarını yerlilerin dinç atlarıyla değiştirirler. Bunun karşılığında üste para da verirler. En yoksul günlerini yaşayan halk Kızılların verdiği bu paralarla çay gibi temel ihtiyaçlarını karşılar. Çocuklarsa Kızılların gelirken çaldıkları boruların sesini duymak için can atarlar (26). Bu ifadelerde halka aldığı karşılığını veren, adil Sosyalist tipi çizilmiştir. Yerli çocukların onlara ilgisi vurgulanmak suretiyle de Kızillar sempatik şekilde tasvir edilmiştir. Yakın bir yerde bulunan Kızıl birliğinin komutanı Arina'nın annesinin cenaze törenine katılmaları için iki asker gönderir. Bu durum ise yazarın Kızılları insanî özellikleriyle ön plana çıkarma gayretini gösterir.

3.2. Kadın-Erkek Eşitliği Vurgusu

Sovyet edebiyatında kadınların konumunun artık farklı olduğu, eski düzende kadınların maruz kaldığı baskıların yeni düzende ortadan kalkacağı, kalkması gerektiği ifade edilir (Naskali 1996: 58). *Arina* romanında çizilen iki kadın tipi bu düşünceyi yansıtır. Bu tiplerden birincisi Arina'dır. O, eski hayat tarzının kadın hayatına yansıyan bütün zorluklarını yaşamıştır. Fakat, yeni sistemin kurulmasıyla birlikte hem kendi hayatının hem de sosyal hayatın bütün yükünü üstlenir. Üstelik bunlarla baş edecek kadar da güçlüdür. O bir yandan hayatın güçlükleriyle baş etmeye çalışırken diğer yandan kolhozda açılan okula devam eder. Arina'nın devam ettiği kolhoz okulunda kadınlar ve erkekler birlikte. Eserin bu bölümünde yazar,

kadın-erkek eşitliğini şu cümlelerle dile getirir: “Eh şimdi kadınlar erkeklerden geri kalmamalı; kadınlar şimdi erkeklere eşit.”⁴

Arina'nın dışında yeni sistemin hayata kazandırdığı kadınlardan bir diğeri Tatyana Tovorevna'dır. O, zor şartlarda görevini en iyi şekilde yapmaya çalışan bir kolhoz öğretmenidir. Bu yönüyle o, aynı zamanda Sosyalist sistemin hayata kazandırdığı aydın kadın tipini de temsil eder. Sovyet edebiyatında sosyalist sistemin kırsal kesimde güçlendirilmesi ve eski düzen ile mücadele edilmesi gerekmektedir. Bu mücadeleyi idealist gençler götürecektir (Naskali 1996: 57). Tovorevna bu idealist gençlerden biridir. O bütün zorluklara rağmen kolhozda çocukları eğitmeyi bırakmaz. Bilir ki, Sosyalist sistemi güçlendirecek olanlar eğitim verdiği bu çocuklardır.

3.3. Yerli Halkı Ruslara Yakınlaştırma Gayreti

Sovyet edebiyatı bir yönüyle yazarları Rus dilini himaye etmek ve zenginleştirmekle yükümlü kılan, aynı zamanda istikbalde sadece Rus dili ve Rus kültürünün kalacağına inanarak başka dil ve kültürlerin varlığını inkâr eden bir edebiyattır (Karakaş 2008: 469). Sovyet edebiyatının bütün örneklerinde ve elbette *Arina* romanında Rus medeniyeti ve kültürü üstün vasıflarla tasvir edilmiştir. Ruslar bilhassa kırsala medeniyet getirici, bu yönüyle de övülmesi ve taklit edilmesi gereken bir millet olarak takdim edilirler. Romanda *Arina*'nın babası ev yapmayı Ruslardan öğrenmiştir ve Rus tarzında köyde ev yapan ilk kişidir. Bu durum yani Ruslaşma isteği ve gerekliliği *Arina* romanında Odoy'un şahsında belirgin olarak sunulur. Şehirdeki eğitiminden dönen Odoy'un Arina'ya Rus köyüne taşınma teklifi Odoy'un ağzından şöyle dile getirilir: “Ne de olsa, orada şose yol, arabalar, kulüp var. Ben bir Rus'un evini almak için gelirken yolda konuştum.”⁵

Arina'nın itirazına Odoy: “Orada kültür var, kültürü olmayan yerde yaşamak benim için zor. Çocuğa da iyi eğitim aldirmek gerek”⁶ diyerek cevap verir. Odoy'un şahsında ve cevabında artık eğitilmiş Altaylı gençlerin kendi millî kültürlerini küçük gördükleri ve Ruslar gibi medeni ve kültürlü yaşamak istedikleri anlaşılır. Köy halkı onları köyün çıkışına kadar uğurlar. Yeni bir dünyaya adım atan bu ailenin uğurlanışı da anlamlıdır. Bütün köy halkının bu uğurlamaya katılması ve bundan mutluluk duyması yerli halkın değişimi gönüllü kabullendiğinin göstergesidir. Köyün öğretmeni Karayeviç ise –Odoy'u işaret ederek- O, benim ilk öğrencim diyerek gururlanır. Bu gururlanmada halkın Ruslaşmayı tasdik ve takdir ettiği hissi belirgin olarak görülür. Odoy'un bu tercihi onun için eğitimin ve yeni hayat tarzının zaferidir. Odoy ve Arina'nın Rus köyüne taşınırken gittikleri

yolun güzel ve çiçekli tasviri yazarın bu tercihe nasıl baktığını gösterir. Şüphesiz yazara göre Rus kültürünü ve hayat tarzını benimsemiş ve bu yolda verilen uğraşlar çiçekli yolda yapılan bir yolculuk gibidir. Ayrıca Arina'nın Odo'y'a bakarak içinden geçirdiği; "Küçükken renksiz kara bir şeydi, şimdiyse nasıl yakışıklı, nasıl yiğit biri"⁷ düşünceleri, Sovyet sisteminin eski insan tipini nasıl değiştirdiğinin ifadeleri olarak da yorumlanmalıdır. Bu yolculuk sırasında Arina, annesinin ve babasının mezarlarının olduğu yerleri görür ve onların ölümlerini hatırlar. Bu ölümler ve mezarlar âdeta eski hayatın yok oluşunun da simgeleridir (40).

Arina, Odo'y'la yeni taşındıkları köyde Rus kızlarla dostluk kurar. O, artık önceki hayatında olduğu gibi yalnız değildir. Burada, dans etmeyi, dikmeyi ve Rus türkülerini öğrenerek yeni bir kültürün gerektirdiği şartlar içinde yaşamayı öğrenir, bu hayata uyum sağlar. O, bu köyde hayatının en mutlu ve huzurlu günlerini geçirir (40-41). Artık Arina, kaynanasının evine dönmek istemez. Romanda eski köyü ve tanıdıkları da eski hayatı simgelerler.

Rus kültürünün yüksekliğine karşı Altay kültürünün yetersizliği de Karamay'ın ağzından şöyle dile getirilir: "Altay halkının önceden kendi kültürü yoktu, Altay halkını zenginler, tüccarlar kul edip, gün yüzü göstermemişlerdi, arkadaşlar. Şimdi öyle mi ya?"⁸

Arina'nın savaş sırasında öksüz kalmış bir Rus çocuğunu evlat edinmesi ise Rus-Altay ilişkisi açısından üzerinde durulması gereken bir husustur. Savaş yıllarında kendi çocuklarını dahi doyurma imkânı bulamayan Arina'nın bu davranışı, onun yüksek insanî niteliklerini yansıttığı kadar Sovyet sisteminin istediği Rus-Altay yakınlaşmasının romana yansıyan yönü olarak dikkat çeker.

3.4. Kolektif Hayat Tarzını Teşvik

Sovyet edebiyatı ilkeleri esasında yazılan edebî eserlerde kolektif hayatın yaşandığı kolhozlar ve sovhozlar iç savaştan sonra halkın geçimini sağladığı ve halka eğitim verilen yerler olarak işlenir. Sovyet edebiyatı ve folklorunda kolhozlar bir aile gibi yaşayan, mutlu insanlardan oluşan bir ülke şeklinde tasvir edilerek kolхозlarda çalışmak yüceltilir (Miller 1980: 56). *Arina* romanında da Sovyet sistemindeki kolhoz düzeni *Cañı Col* kolhozu tasvir edilerek anlatılır. Bu kolhoz romanda savaş yıllarına kadar huzurun ve mutluluğun tesis edildiği bir yerleşim mekânı, savaş yıllarında ise zor hayat koşullarının dayattığı şartların dayanışma içinde aşıldığı yer olarak sunulur.

Romandaki *Cañı Col* kolhozunda kimin hangi işi yapacağı bellidir. İşlerinde başarılı bulunanlar takdir edilir ve bu çalışmalarının karşılığını alırlar. Eserde Arina, kolhozdaki başarılı çalışmalarından dolayı ödüllendirilir:

Yeni yıla kadar işini iyi yaparsa, kolhoz onu şehre gönderir, Arina şehri hiç görmedi ki. Çok zaman geçmeden o, birçok insanın önüne çıkarak kendi işi hakkında konuşma yapacak. Onu, sıradan kolhozcu gelini, insanlar alkışlayacak, büyük insanlar onun elinden tutarak ona ödül verecekler.⁹

Şüphesiz bu ve benzeri cümlelerle kolhoz sisteminin çalışanı ödüllendirdiği ve bu sistemin adil ve iyi bir sistem olduğu düşüncesi vurgulanır.

Kolhozların halkın eğitilmesindeki işlevi romanda üzerinde en çok durulan konulardan biridir. Bu durum daha çok Arina ve Odoy'un şahsında anlatılır. Eğitim konusu Arina'nın Odoy'a mektup yazması anlatılırken belirgin bir şekilde şöyle ifade edilir:

Arina masaya öğrenci bir kız gibi eğilip Odoy'a mektup yazdı. Önce o, okuma yazma bilmediği zamanlarda içindeki düşüncesini Odoy'a yeterince ifade edemiyordu. Şimdi öyle mi ya. Şimdi Arina başka insanlara mektup yazdırmıyor, mektuplarını kendisi yazıyor. Aklında ne varsa hepsini dile getiriyor. Ne yazarsa yazsın onlar hep kendi duyguları.¹⁰

3.5. Halk İnançlarına Yergi

Sovyet edebiyatının temel özelliklerinden biri halk inançlarını yermek ve onların yerine ideolojinin esaslarını yerleştirmek olmuştur. Bu durum *Arina* romanında iki şekilde karşımıza çıkar: Birincisi geleneksel halk inançlarına karşı alınan tavır, ikincisi ise dini inançların gereksizliği üzerinedir. Bunlardan birincisiyle ilgili olarak romanda genç kızlar tarlalardaki güvercinlerin ötüşünü sayarlar. Güvercin peş peşe altı defa öterse iyi ürün alınacağını, yedi defa öterse de yılın iyi geçeceği ifade edilir. Fakat kızların aralarındaki tartışmada bunun eski ve boş bir inanç olduğu asıl olanın emek harcayarak kazanmak olduğu dile getirilir. Bu durum romanda şöyle ifade edilmiştir:

- Bir, iki, üç, dört!.. diye kızların bazılarının güvercinlerin ötüşlerini saydıkları duyuldu.
- Hey, kızlar. Güvercinin sesini dinleyin.
- ... Dört, beş, altı!...
- Altı defa ötse, ürün iyi olur, yedi defa ötse, yıl iyi geçer.

- Heeh, o yalan, ihtiyarların masalları değil mi onlar?
- Nesi yalan, O Altay halkının inancı.
- Ne inancı, terinle kazan.¹¹

Romanda geleneksel Şamanist inanç ise Arina'nın oğlu Kara'nın Tanrıyı kendi içinde sorgulamasıyla yerilir. Kara içinden şu düşünceleri geçirir:

Anneanesi evde olmadığı zamanlarda Kara başköşedeki boşluğa anne-annesinin astığı düğme gözlü tanrı tasvirlerine baş eğip, fısıldayarak dua ederdi. Tanrı ne yapmak isterse onu yapardı, fakat o Kara'nın isteğini geçen yıldan beri duymuyordu. Yemeğe başlamadan önce yiyeceğinden çimdikle alıp, Tanrı yesin diye gizlice tasvirlerin önüne koyardı. Yiyecek kırıntılarını ise gece fareler veya evin bacasına yuva kuran kuşlar yerd. Yiyeceklerin yok olduğunu gören Kara tanrıya daha çok inanırdı. Fakat bu yıl onun bu düşüncesi ikiye bölündü, öğreticiler ve bölgeden gelen okuma-yazma bilen insanlar Tanrı yok diyorlar, köyün ihtiyarları ise tanrı var diyorlar. Kara, kime inanacağını tam bilemiyordu.¹²

Kendi içinde yaptığı muhasebe neticesinde Kara, kendilerine sunulan yiyeceği bile koruyamayıp farelere ya da kuşlara yediren tanrılara inanmaktan vazgeçer. Tanrı tasvirlerini bıçakla parçalayıp yakar. Bu davranışı neticesinde başına bir felaket gelmeyince tanrılara karşı duyulan inancın boş olduğu fikrine varır. Bu yönüyle Kara, Sovyet sisteminin yaratmak istediği ateist insan tipinin sembolüdür. Kara'nın tanrı tasvirlerine karşı bu davranışına ninesi çok sert karşılık verir. Köyün yaşlıları toplanarak tanrılardan af dilemek için tören düzenler ve Kara'yı döverler. Elleri bağlanıp dövülen Kara: "Kuday cook, Kuday cook!" (Tanrı yook, Tanrı yook!) diye bağırır. Köyün yaşlılarıyla anneanne ve torun arasındaki bu mücadele romanda aynı zamanda kuşaklar arasındaki düşünce farkından dolayı eski-yeni kuşak çatışması olarak sunulur. Kara'nın haykırışları aslında tanrı tanımaz gelecek neslin haykırışıdır. Bununla birlikte Kara'nın şahsında yazarın Hıristiyanlığa bakışı daha olumludur. Yazarın bu tavrı eserde Arina ve Kara'nın yardım almak amacıyla girdikleri kilisenin ve o kilise papazının olumlu tasvirlerinde açıkça görülür (120).

Romanda Altay Türklerinin Şamanist inançlarına yergi eserin olumsuz tiplerinden Kuraç'ın şahsında da verilmiştir. Kuraç'ın hapsedildiği yerden kaçarken ettiği duayı ve ruh durumunu yazar şöyle ifade eder:

Tanrı Ülgen! Umay Ana, merhamet edin!.. diye, Kuraçı içinden tanrılarından yardım istedi. – Ecegan, yüce dağım, anadan doğma vadem!.. Koru! Fakat, tanrıları Kuraçı'yı koruyamadı: Ardından gelen bir kurşun onu göğsünden vurdu.¹³

Romanın bu bölümünde Tanrı Ülgen'in, Umay'ın ve Kuraçı'nın boyunun kutsal dağı olan Ecegan'ın onun yalvarışına ve duasına karşılık vermemeleleri onlara olan inancın artık toplum hayatından silindiğini ve bunların gereksizliğini gösterir.

3.6. Teknoloji ve Sanayileşmeyi Ön Plana Çıkarma

Yeni Sovyet edebiyatında parti liderlerinin yüceltilmesi –özellikle Lenin ve Stalin- sosyalizmin ortaya çıkardığı teknoloji ve ilerleme iki büyük temayı ele almaktadır (Panchenko 2007: 137). Sovyet edebiyatında sanayileşmeyi, fabrikalar ve makine temsil eder. *Arina* romanında fabrikalarla ilgili bir husus işlenmemiştir. Bunun nedeni Dağlık Altay'ın fabrikalaşma açısından bugün dahi Rusya Federasyonu'nun en geri kalmış bölgelerinden biri olmasıdır. Romanda teknoloji ve sanayileşme ile ilişkili olarak yalnızca *elektrik* ve *ot yığıma makinelerinin* adları geçer. Eserde sanayileşme ve teknoloji başka halklara karşı üstünlük kurma duygusundan çok hayatı kolaylaştırıcı unsurlar olarak sunulur. *Arina* romanında henüz teknolojinin bütün imkânlarıyla tanışmamış bir halkın teknolojiye olan özlemi vardır. Bu özlem şu satırlarla dile getirilir:

- Elektrik bize ne zaman gelir, ne zaman elektrik otu yığın yapar?
- A, bu elektrik otu yığın yapan şey mi, Allahım? diye, ağzına giren otu tüh diye tükürerek, piposunu alıp, ihtiyar Salamçı ot yığınının üstünden konuştu.
- Yığın yapmaz mı?.. Oo, şimdiki tekniği, onu babam anlatsın!..¹⁴

Yazar halkın teknolojiye olan özlemini ise kolhoz yöneticisi Pavlov'un ağzından şöyle dile getirir:

Bir iki traktör olsaydı, diye, Pavlov, atlarını dinlendirip çepeçevre kararar kırlara kederle baktı. - Savaş bitseydi o zaman bütün işi teknik yapardı.¹⁵

Şüphesiz Pavlov'un bu sözlerinde teknolojiye olan özlem duygusuyla birlikte savaş sonrasına dair taşınan umut da vardır.

3.7. II. Dünya Savaşı

II. Dünya Savaşı Sovyetler Birliği'nin uygulamaya koyduğu milliyetler politikasında *Sovyet vatansızlığı*'nin en fazla ön plana çıkarıldığı dönemdir. Bu dönemde birliği oluşturan birçok halk aynı anda ölüm-kalım mücadelesinin içine girmiş ve ortak bir kaderi yaşamıştır. II. Dünya Savaşı yılları bütün Sovyet edebiyatında genel anlamda zor hayat koşullarının tasviri şeklinde ifadesini bulmuştur. Buna rağmen aynı eserlerde savaş sonrasına dair büyük bir umut taşındığı da gözlenir. Sovyet edebiyatında II. Dünya Savaşı yıllarında yazılan eserlerin birçoğunda Almanya'nın Rusya'yı işgal etmesi sebebiyle Sovyet yurtseverliği, Sovyet kahramanlığı, Sovyet fedakârlığı, Sovyet çalışkanlığı, Sovyet sadakat ve vefakârlığı gibi konular ele alınmıştır.

Arina'da Dağlık Altay'da yaşayan insanlar II. Dünya Savaşı'nın başladığını ot biçerken öğrenirler; kolhoz işçileri, ot biçerken ansızın bir yağmur başlar. O sırada bir haberci gelerek savaşın başladığını haber verir. Yağmur kolhoz işçilerinin işlerini aksatmıştır. İşçiler yağmurun uzun süreceğini söylerler. Yazar ansızın başlayan ve işleri aksatan yağmurla savaşı özdeşleştirir. Bu durum eserde şöyle anlatılır:

Savaş açıldı! Almanya'ya savaş açıldı!... Savaşın açıldığını dün radyo söyledi!... İnsanlar onun ardından bakarak, yağmurun altında kalakaldılar. Yağmur uzun yağacak gibiydi, bulutlar kırları dolanıp, karşı kırları kapladı.¹⁶

Halkın Alman düşmanlığı ve savaşma isteği ise Sakar Ugariç'in ağzından şöyle dile getirilir:

Niçin ağlıyorsunuz? Ağlasanız da ağlamasınız da bir... biz faşistlerle savaşmaya gidiyoruz, dönüp dönmeyeceğimiz belli değil. Fakat burada kalan insanlar da kendini savaşta bilsin. Bizim arkamızda durup bizden gücünüzü esirgemeyin, arkadaşlar. Biz de canımızı sakınmayacağız. O Hitler adlı melunu yok etmedikçe bizim için dönüş yok.¹⁷

Halkın savaşın kazanılacağına, yeni ve müreffeh bir hayata başlayacaklarına olan inançları ise şu cümlelerle ifade edilir:

Herkesin aklında ölüm düşüncesi olsa da, ülkemizin savaştan zaferle çıkacağına, insanların çoğunun geri döneceğine, savaştan önce düzelmeye başlayan hayatın daha iyiye gideceğine olan inanç herkeste tamdı.¹⁸

4. Sonuç

Arina, modern Altay edebiyatının ilk romanı olmasına rağmen türünün başarılı örneklerinden biridir. Eser, aynı zamanda, benzerlerine göre Sovyet edebiyatının ilkelerini yansıtmada oldukça başarılıdır. Yazarın atasözü, bilmece, türkü türlerine romanda yer vermesi, halk inançları ve kamlık dinine ait unsurları olumsuz yönleriyle de olsa, kurgunun içine başarılı bir şekilde yerleştirilmesi onun halk kültürüne vakıf olduğunu gösterir.

Açıklamalar

- ¹ Stalin döneminde zengin toprak sahiplerinin mallarına el konularak bu mallar kolhozlara dahil edilmiş, buna karşı çıkan zengin toprak sahipleri kulak olarak adlandırılıp suçlanarak ya idam edilmek ya da sürgüne gönderilmek suretiyle cezalandırılmışlardır.
- ² O-o, cayla, cayla! Çaktıñ kelgeni bu bolboy kaydar... Ook baldardıñ cürümi oñup kalatan emtir, çaktıñ tüşkeni bu bolboy. O-o, cayla, cayla!... O-o kalak! Ozogıda caan ulustar onço Altayga ot tüjer, onço congo çak tüjer dep aydijatın, emdi onçozi cın boldı... O-o, cayla, cayla! Kamçı sindu Altay kanga uymalıp kömüler, kan töğüşken kara albatı kargajıp, onçozi cogolor... Uçında andıy bolor (22).
- ³ Ba-taa, balam, bistiñ cerge korkuştı çak tüşken, Altay üstünde albatı aktarga la kızıldarga bölengen, uçı çok çak tüştı, uçı çok tüymen boldı. Cay baştalarda, Cayluga uçı-bajı körünbes Kızıl çerü kelgen, Cayluda catkan Altaylar onçozi kızıldarga kirip, ayılı-curtına kızıl böstiñ tilimin buulagan. Aldınañ attuları adın minip, onçozi kızıldarla kojo cüre bergen, olorlo adañ kojo ok atangan edi. Artkan bala barkanı aktar kelele, bürte çaap koygon, azıragan eki-cañızın ayday bergender. Artkan ulus agaş-taştıñ ortozında bala barkazıla, uy-malıla anda la curtagılıp cadırı, bis ekü mında aktar kelgende – ak bös ejigiske buulap, kızıldar kelgende – kızıl bös buulap salıp, ölböy-barbay otırıp la cadıs (23).
- ⁴ A emdi er ulustañ üy ulustar artpas uçurlu; üy ulustar emdi er uluska teñ (34).
- ⁵ Kandıy da bolzo, anda şoseyniy col, maşınalar, klub bar. Men bir orustıñ turazın alarga, coloy kleedele, kuuçında jıp koygom (38).
- ⁶ - Anda kultura, a kulturazı çok cerde mege küç bolor. Balanı baza cakşı üredip alar kerek (38).
- ⁷ Kiçinekte öñi çok kara neme bolgon, emdi körzön kandıy sürlü, kandıy bökö (39).
- ⁸ Altay albatıda ozogıda boyınıñ kulturazı çok bolgon, Altay albatını baylar, kocoyımdar kuldandıp, carkınu küñ berbegen, nökörlör. A, emdi? (79)
- ⁹ Cañı cılga cetire kiji cakşı bolzo, kolhoz onı gorod caar cuunga iyer, Arina deze gorodtı kaçan da körbögön. Udabas ol köp ulustıñ aldına çıgala, boyınıñ iji kereginde cazap kuuçında jıp berer. Ogo, tegin kolhozçı kelingel, ulustar kol çabar, caan ulustar, onıñ kolınañ tudala, ogo sıy berer (42).
- ¹⁰ Arina stolgo ürençik kıs baladıy, cañıs eñçeyip algan, Odoygoy pismo biçip oturat. Aldında, kaçan ol biçik tort bilbes tujında, içinde sanaazın Odoygoy cetire aydıp

- bolboyton. Emdi ne. Emdi Arına öskö uluska pismo biçitpey, boyı pismo biçiiir. Bajına kandy la sana kirze, onı onçozun aydar. Kañça da kirezi biçize, onıñ boyınıñ küüni (42).
- ¹¹ - Bir, eki, üç, tört!... - dep kıstardıñ kemizi de bödnöniñ kañça katap etkenin toolop turganı ugulat.
- Oy, kıstar. Bödnöniñ ünin uksagar da.
- ... Tört, beş, altı!...
- Altı katap etse, aş cakşı büder, ceti katap etse, cetire cakşı cıl bolor...
- Ce-e, ol tögün, kargan nemelerdiñ çörçögi emey!...
- Nemezi tögün, ol Altay ulustıñ temdegi.
- Temdegiñle catpay, teriñle cat (53).
- ¹² Caanazı üde cokto, Kara tördögi alançıkka caanazınıñ ilip salgan topçı köstü naaday-kudaylarına araaı bajırıp, şımıranıp turatan. Kuday neni le edeyin deze, onçozun edip cat, ce Karanıñ surağın ol bılırtıdıñ berı ukpayt... Ajanardıñ ozo kursağınañ çımçıp, Kuday cizin dep, tuykaazınañ naadaylardıñ aldına salıp koyoton. Kursaktıñ oodıgın tünde çıkkandar emeze ayıldıñ tünüginde uya tartıp alğan boro kuşkaştar cıp salatan. Kursaktıñ cogolıp turganıñ körölö, Kara kudayga onon artık büder bolo bergen. Ce bu cıl onıñ sanaazı eki başka bölüne bergen. Üredüçiler, aymaktañ kelgen biçikçi ulstar Kuday cok dep aydıjar, deremneniñ kalğan ulustarı deze Kuday bar dep aydıjar. Kemizine büdeteni Kara tort bilbey turgan (67).
- ¹³ Ülgen kuday! Umay ene, alkış ber!... dep, Kuraçı sanaazında boluşka kudayların kıcırp braattı. – Ecegan, elbek taygam, enedeñ çıkkan özögim!..Argada!... Ce Kuraçıñı kudayları korıp bolbodi: caba cedijip kelgen ok onıñ çike le köksine kelip tiydi (237).
- ¹⁴ - Kañan elkriçestvo biste bolor, kañan ölöñdi elekriçestvo oboolor?
- A bu elekriçestvo ölöñdi obooloyton nemezi be, kudaymay? – dep, oozına kire bergen ölöñdi şayt etire tükürele, kañazın alıp, oboonıñ üstineñ Salamçı öböğön unçuktı.
- Oboolobos kaytkan?.. O-o, emdigi tehnikanı adam aytsın onı! (76).
- ¹⁵ Bir, eki le traktor bolzo... - dep, Pavlov attarın amıradıp oturala, ebire kararıp catkan kırıñı acıktap, kunukçıldı sananıp oturdı. - Cu toktozo, ol tuşta onço, işti tehnika büdürer (161).
- ¹⁶ Cuu açılğan! Germaniyala cuu açılğan!... Keçe cuu açılğan radio aytkan!... Ulus onçozi onıñ kiynineñ arı körüp, caaştıñ aldına tura kaldılar. Uzak caaş bolor degendiy, buluttar kırlarga tabılı orogılap, odoş kırlardı bürkep alğan turdılar (81).
- ¹⁷ Ce nezin ıylaar? Iyla da, ıylaba da – tüñey le... bis faşistlerle cuulajıp braadı, cañarı pa, cok po - cart emes. Ce mında artıp turgan kañı la kiji boyın baza cuuda dep bodozin. Bistiñ ordıbista artıp, küçiger kıskanbagar, nökörlör. Bis deze tınıbıstı da kıskanbazıs. Ol Gitler degen tañmanı cogoltpogonço – oyto burulış bitse cok (82).
- ¹⁸ Ce kañı la kijiniñ, bajında ölüm kereginde sana bar da bolzo, ce bistiñ oroon ceñip çıgarına, ulustıñ köp lö sabazı oyto canıp kelerine, cuudañ ozo caranıp baştalğan cürüm onon arı öñjip canarına kañı la kiji ijenip, büdüp turgan (85).

Kaynaklar

- Adarov, Arjan (1983). “Çarkındu la Keen Cayalta – Lazar Vasilyeviç Kokişevtiñ Çıkkınınañ Ala 50 Cajına”. *Lazar Kokişev*. Ed. Z. Şincina. Gorno-Altaysk. 5-18.
- Dilek, İbrahim (1998). “Altay Edebiyatı”. *Türk Dünyası El Kitabı*. C. 4. Ankara: TKAE Yay. 451-483.
- Karakaş, Şuayip (2008). “Sovyet Edebiyatı Hakkında Bazı Tespitler”. *Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun Armağanı*. Ankara: Akçağ Yay. 459-470.
- Kokişev, Lazar Vasilyeviç (1958). *Tuba*. Gorno-Altaysk.
- _____ (1980). *Altaydın Kıstarı*. Gorno-Altaysk.
- Miller, Frank J. (1980). “The image of Stalin in Soviet Union”. *Russian Review* 39 (1): 46
- Naskali, Emine Gürsoy (1996). “Sovyet Türk Edebiyatı”. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi* 1: 54-65.
- Panchenko, Alexander (2007). “Lenin Kültü ve Sovyet Folkloru”. Çev. Selcen Gürçayır. *Folklorun Sahtesi: Fakelore*. Ankara: Geleneksel Yay. 137-167.
- Surazakov, S. S. (1995). *Altay Literatura*. Gorno-Altaysk.
- Tagızade, Leyla (2006). “Sosyalist Realizm: Kökeni, Oluşum Süreci ve Kavramı”. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi* 3(4): 7-24.
- Zelinskiy, Korneliy Lyutsianoviç (1978). *Sovyet Edebiyatı*. Çev. Funda Savaş. İstanbul: Konuk Yay.

The Reflection of Soviet Literature on Modern Altay Literature: *Arina*

İbrahim Dilek*

Abstract

Soviet literature comprises not only Russian literature but also literatures created by all ethnic groups that constituted the USSR. Soviet literature draws attention because of the way it confines the creativity of the craftsman within specific borders and takes the principle of interest as its primary concern. Modern Altay literature emerged in the second half of the nineteenth century, and its most important works were produced after the Soviet Revolution. *Arina*, which is regarded as the first novel of modern Altay literature, is a work written in accordance with the basic principles of Soviet literature. This study investigates the way the principles of Soviet literature are reflected in *Arina*.

Keywords

Altay Turks, Altay Literature, Soviet Literature, socialist realism, novel.

* Assoc. Prof., Gazi University, Faculty of Science and Letters, Department of Turkish Language and Literature / Ankara
idilek@gazi.edu.tr

Отражение советских литературных принципов в алтайской литературе на примере первого алтайского романа “Арина”

Ибрахим Дилек*

Аннотация

Советская литература - это не только русская, но и вобравшая в себя этнические элементы всех народов СССР литература. Характерной чертой советской литературы является ограничение определенными границами художественного творчества авторов и утилитарный подход к литературе. Современная алтайская литература сформировалась во второй половине 19-го века, а самые важные произведения были созданы после советской революции. Роман «Арина», считающийся первым алтайским романом, написан на основе советских литературных принципов. В этой статье рассматривается использование основных принципов советской литературы в романе “Арина”.

Ключевые Слова

Тюрки Алтая, алтайская литература, советская литература, социореализм, роман.

* доц. Доктор, университет Гази, факультет литературы и естественных наук, кафедра турецкого языка и литературы / Анкара
idilek@gazi.edu.tr